

امنیت فضای مجازی و دفاع الکترونیکی

جلسه بیست و هفتم
فصل سوم: احکام امنیت فضای مجازی
۹۵/۹/۲۵

دسته اول: ربع دینار قول مشهور

دسته دوم: خمس دینار از مرحوم صدوق قول به خمس دینار نقل شده است.

برخی از متأخرین قائل به خمس دینار

دسته سوم ثلث دینار:

دینار کامل: و عمانی قائل به دینار کامل

تقدیر به درهم: همچنین برخی روایات نیز دو یا سه یا پنج یا ده درهم را تعیین کرده‌اند.

جمع بین روایات:

۱- شیخ طوسی در جمع بین سه دسته از این احادیث روایات ربع را ترجیح داده و در باره روایات خمس دینار آورده است:

فَالْوَجْهُ فِي هَذَا الْخَبَرِ (ثَلَاثَ دِينَارٍ) أَنَّهُ لَا يَمْتَنِعُ أَنْ يَكُونَ هَذَا حِكَايَةً حَالٍ سُئِلَ عَنْهَا وَهُوَ مَا قَطَعَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَ فَقِيلَ لِلْسَّائِلِ ثَلَاثُ دِينَارٍ وَلَا يَكُونُ إِخْبَارًا عَنْ أَنَّ هَذَا حَدُّهُ فِي جَمِيعِ الْأَحْوَالِ وَالَّذِي يَكْشِفُ عَنْ ذَلِكَ أَنَّ سَمَاعَةَ قَدْ رَوَى عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَ قِصَّةَ الْبَيْضَةِ الَّتِي قَطَعَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَ سَارِقَهَا وَذَكَرَ أَنَّ قِيمَتَهَا كَانَتْ رُبْعَ دِينَارٍ

فَالْوَجْهُ فِي هَذِهِ الْأَخْبَارِ (خَمْسَ دِينَارٍ) أَنَّ نَحْمِلَهَا عَلَى ضَرْبٍ مِنَ التَّقْيَةِ لِأَنَّهَا مُوَافِقَةٌ لِمَذْهَبِ بَعْضِ الْعَامَّةِ وَيَحْتَمِلُ هَذِهِ الْأَخْبَارُ أَنَّ تَكُونَ مُخْتَصَّةً بِمَنْ يَرَى الْإِمَامَ مِنْ حَالِهِ أَنَّ الْمَصْلَحَةَ تَقْضِي فِيهِ قَطْعَ يَدِهِ فِيمَا هَذَا قِيمَتُهُ لِأَنَّ ذَلِكَ مِنْ فَرَائِضِهِ الَّتِي يَقُومُ بِهَا هُوَ أَوْ مَنْ يَأْمُرُهُ هُوَ بِهِ وَالَّذِي يَكْشِفُ عَمَّا ذَكَرْنَاهُ مَا رَوَاهُ

جمع بین روایات:

رد قول شیخ:

اول: با توجه به این که قول به ربع دینار در بین روایات اهل سنت وجود دارد. حمل قول به خمس دینار بر تقیه بعید است چون قول حق به نظر شیخ، موافق با روایات اهل سنت است بنابر این اگر بخواهیم یکی از دو دسته خمس یا ربع دینار را حمل بر تقیه کنیم روایات ربع دینار شایسته‌ترند که بر تقیه حمل شوند، چون موافق با روایات اهل سنت هستند.

دوم: این که گرچه حسب نقل شیخ قول به خمس دینار قول برخی از اهل سنت باشد ولی قول به ربع دینار نیز قول برخی دیگر از اهل سنت است و اهل سنت خود نظراتی اختلافی دارند و قول به خمس دینار اگر بوده، در بینشان اجماعی نبوده، تا بگوییم در اینجا به خاطر تقیه حضرت قائل به خمس دینار شده است. شهید ثانی (م. ۹۶۶) و مجلسی اول (م. ۱۰۷۰) به این نکته اشاره کرده‌اند.

جمع بین روایات:

رد قول شیخ:

سوم: با تصفح در برنامه معجم احادیث الفریقین حدیثی که دلالت بر خمسی دینار باشد یافت نشد. محقق خوئی نیز فرموده‌اند در هیچیک از روایات اهل سنت این قول نیامده است.

آنچه از اهل سنت نقل شده است قول برخی از آنان از جمله شافعی و احمد به ربع دینار و برخی دیگر از جمله سفیان ثوری به ده درهم است.

همچنین محمد سرخسی (م. ۴۸۳) خود قول به ده درهم یا یک دینار را انتخاب کرده و به شافعی نسبت داده که قائل به ربع دینار معادل سه درهم است و ابن ابی لیلی قائل به پنج درهم است و عکرمه قائل به چهار درهم بوده و ابو هریره و ابو سعید خدری نیز قائل به چهل درهم هستند.

دسته چهارم: روایاتی که بر دینار دلالت دارند:

علامه از ابن ابی عقیل عمانی نقل کرده که گفته است نزد آل رسول علیهم السلام دست سارق زمانی قطع می‌شود که قیمت مال مسروقه به دینار و بیش از آن برسد. این قول برخی از عامه است و مستند آن برخی روایاتی است که در کتب عامه آمده است:

۱- حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي السَّرِيِّ الْعَسْقَلَانِيُّ - وَ هَذَا لَفْظُهُ، وَ هُوَ أَتَمُّ - قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ مُوسَى، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَطَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ يَدَ رَجُلٍ فِي مِجَنِّ قِيمَتِهِ دِينَارًا، أَوْ عَشْرَةَ دَرَاهِمَ. قَالَ أَبُو دَاوُدَ: رَوَاهُ مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ وَ سَعْدَانُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ ابْنِ إِسْحَاقَ بِإِسْنَادِهِ.

دسته چهارم: روایاتی که بر دینار دلالت دارند:

۲- وَ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غِيلَانَ قَالَ حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنْ عَطَاءٍ. عَنْ أَيِّمَنَ قَالَ: لَمْ يَقْطَعْ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ السَّارِقَ إِلَّا فِي ثَمَنِ الْمَجْنِّ وَ ثَمَنِ الْمَجْنِّ يَوْمَئِذٍ دِينَارٌ.

این حدیث نزد ابوعبدالرحمن احمد بن علی النسائی (م. ۲۷۵) مرسل است چون ایمن بن ام ایمن در روایات دیگر با دو واسطه از اصحاب رسول الله روایت نقل کرده و نمی تواند بی واسطه ناقل اوضاع زمان پیامبر صلی الله علیه و آله باشد. (همان) پس این حدیث حتی نزد خود اهل سنت نیز قابل پذیرش نبوده است.

دسته چهارم: روایاتی که بر دینار دلالت دارند:

۳- (منکر) أَخْبَرَنَا هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا الْأَسْوَدُ بْنُ عَامِرٍ قَالَ أَنْبَأَنَا الْحَسَنُ بْنُ حَيٍّ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ الْحَكَمِ عَنْ عَطَاءٍ وَ مُجَاهِدٍ عَنْ أَيْمَنَ قَالَ: يُقَطَّعُ السَّارِقُ فِي ثَمَنِ الْمِجَنِّ وَ كَانَ ثَمَنُ الْمِجَنِّ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ دِينَارًا أَوْ عَشْرَةَ دَرَاهِمٍ.

در این دسته از روایات در کنار دینار معادل آن به عشرة دراهم آمده است. این که آیا این او برای تخییر است یا برای معادل بودن یک دینار به ده درهم در ذیل بحث بعدی خواهیم دید که احتمال دوم درست است. در بین روایات شیعه تعیین حد سرقت به یک دینار وجود ندارد. و در بین اهل سنت نیز قول به یک دینار قول شایعی نیست و تنها از سفیان ثوری نقل شده است.

دسته پنجم: روایاتی که بر ده درهم دلالت دارند:

۶۶۸۷- حَدَّثَنَا ابْنُ إِدْرِيسَ، حَدَّثَنَا ابْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ: " أَنَّ قِيَمَةَ الْمِجَنِّ كَانَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَةَ دَرَاهِمَ".

- حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ وَ مُحَمَّدٌ بْنُ أَبِي السَّرِيِّ الْعَسْقَلَانِيُّ- وَ هَذَا لَفْظُهُ، وَ هُوَ أَتَمُّ- قَالَا: حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ مُوسَى، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَطَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَ رَجُلٍ فِي مِجَنٍّ قِيَمَتُهُ دِينَارٌ، أَوْ عَشْرَةَ دَرَاهِمَ.

- برخی از اهل سنت سند این روایت را ضعیف دانسته‌اند و علت آن را محمد بن اسحاق دانسته‌اند که فردی مدلس بوده و عیب سند را مخفی کرده و جایی که راوی مستقیمش مخدوش بوده نام او را حذف کرده و به صورت معنعن از راوی بعد ذکر کرده است. در حاشیه کتاب مسند احمد آمده است:

إِسْنَادُهُ ضَعِيفٌ لَانْقِطَاعِهِ، مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ مَدْلَسٌ وَقَدْ عَنَعْنَهُ، بَيْنَهُ وَبَيْنَ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ فِيهِ رَجُلٌ مَبْهُمٌ

همچنین در حاشیه کتاب مسند احمد در ذیل حدیث فوق آمده است:

إِسْنَادُهُ ضَعِيفٌ، ابْنُ إِسْحَاقَ- وَهُوَ مُحَمَّدٌ- مَدْلَسٌ، وَقَدْ عَنَعْنَهُ، وَقَدْ اخْتَلَفَ عَلَيْهِ فِيهِ.

دسته پنجم: روایاتی که بر ده درهم دلالت دارند:

۴۹۴۷- أَخْبَرَنَا هَارُونُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا الْأَسْوَدُ بْنُ عَامِرٍ قَالَ أَنْبَأَنَا الْحَسَنُ بْنُ حَيٍّ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ الْحَكَمِ عَنْ عَطَاءٍ وَ مُجَاهِدٍ يُقَطِّعُ السَّارِقَ فِي ثَمَنِ الْمَجْنِّ وَ كَانَ ثَمَنُ الْمَجْنِّ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ دِينَارًا أَوْ عَشْرَةَ دَرَاهِمَ.

محقق کتاب مجتبی این حدیث را منکر محسوب کرده است.

۴۹۵۰- أَخْبَرَنَا عُبيدُ اللَّهِ بْنُ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَمِّي قَالَ حَدَّثَنَا أَبِي عَنْ ابْنِ إِسْحَاقَ قَالَ حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ شُعَيْبٍ أَنَّ عَطَاءَ بْنَ أَبِي رَبَاحٍ حَدَّثَهُ: أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ كَانَ يَقُولُ ثَمَنُهُ يَوْمَئِذٍ عَشْرَةَ دَرَاهِمَ.

۴۹۵۱- أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ مُوسَى الْبَلْخِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ مُوسَى عَنْ عَطَاءٍ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ: (مِثْلُهُ) كَانَ ثَمَنُ الْمَجْنِّ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ يَقُومُ عَشْرَةَ دَرَاهِمَ.

محقق کتاب مجتبی این دو حدیث را شاذ محسوب کرده است.

دسته پنجم: روایاتی که بر ده درهم دلالت دارند:

۴۹۵۳- أَخْبَرَنِي حُمَيْدُ بْنُ مَسْعَدَةَ عَنْ سُفْيَانَ وَهُوَ ابْنُ حَبِيبٍ عَنِ الْعَرْزَمِيِّ وَهُوَ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ أَبِي سُلَيْمَانَ عَنْ عَطَاءٍ قَالَ: أَدْنَى مَا يُقَطَّعُ فِيهِ ثَمَنُ الْمِجَنِّ قَالَ وَثَمَنُ الْمِجَنِّ يَوْمَئِذٍ عَشْرَةُ دَرَاهِمٍ.
محقق کتاب مجتبی این حدیث را مقطوع دانسته است.

یک دینار = ده درهم

معادله یک دینار به ده درهم در روایات شیعه نیز آمده است. بنابر این احادیثی که دلالت بر تقدیر ده درهم دارند نیز با این روایات یک مضمون دارد. چون قیمت دینار در آن زمان ده درهم بوده است.

- قِيمَةُ الدِّينَارِ عَشْرَةُ دَرَاهِمٍ

- 5201- وَ رَوَى الْحَسَنُ بْنُ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ أَبِي لَيْلَى يَقُولُ: كَانَتِ الدِّيَّةُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ مِائَةً مِنَ الْإِبِلِ فَأَقْرَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلهِ ثُمَّ إِنَّهُ فَرَضَ عَلَى أَهْلِ الْبَقَرِ مِائَتَيْ بَقَرَةٍ وَ فَرَضَ عَلَى أَهْلِ الشَّاةِ أَلْفَ شَاةٍ وَ عَلَى أَهْلِ الْحُلَلِ مِائَةَ حُلَّةٍ قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ فَسَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَمَّا رَوَاهُ ابْنُ أَبِي لَيْلَى فَقَالَ «كَانَ عَلَيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ «الدِّيَّةُ أَلْفُ دِينَارٍ وَ قِيمَةُ الدِّينَارِ عَشْرَةُ دَرَاهِمٍ

یک دینار = ده درهم

معادله یک دینار به ده درهم در روایات شیعه نیز آمده است. بنابر این احادیثی که دلالت بر تقدیر ده درهم دارند نیز با این روایات یک مضمون دارد. چون قیمت دینار در آن زمان ده درهم بوده است.

- قِيمَةُ الدِّينَارِ عَشْرَةُ دَرَاهِمَ 38- عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ غِيَاثِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ أَبِيهِ- عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: «لَا تَنْقُضُ الْمَرْأَةُ شَعْرَهَا إِذَا اغْتَسَلَتْ مِنَ الْجَنَابَةِ». ثُمَّ قَالَ أَيَّدَهُ اللَّهُ تَعَالَى وَ مَنْ وَطِئَ امْرَأَتَهُ وَ هِيَ حَائِضٌ عَلَى عِلْمٍ بِحَالِهَا أَثِمَ. قَدْ ذَكَرْنَا مَا وَرَدَ فِي حَظْرِ وَطْءِ الْحَائِضِ وَ مَنْ فَعَلَ مُحْظُورًا فَقَدْ أَثِمَ بِلاَ خِلَافٍ ثُمَّ قَالَ وَ عَلَيْهِ أَنْ يُكْفَرَ إِنْ كَانَ وَطْؤُهُ فِي أَوَّلِ الْحَيْضِ بِدِينَارٍ قِيمَتُهُ عَشْرَةُ دَرَاهِمَ فَضَّةً وَ إِنْ كَانَ فِي وَسْطِهِ كَفَّرَ بِنِصْفِ دِينَارٍ وَ إِنْ كَانَ فِي آخِرِهِ كَفَّرَ بِرُبْعِ دِينَارٍ. فَيَدُلُّ عَلَيْهِ.

یک دینار = ده درهم

معادله یک دینار به ده درهم در روایات شیعه نیز آمده است. بنابر این احادیثی که دلالت بر تقدیر ده درهم دارند نیز با این روایات یک مضمون دارد. چون قیمت دینار در آن زمان ده درهم بوده است.

– قِيمَةُ الدِّينَارِ عَشْرَةُ دَرَاهِمٍ

16- مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَمَّادٍ عَنْ حَرِيزٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الذَّهَبِ كَمْ عَلَيْهِ مِنَ الزَّكَاةِ فَقَالَ «إِذَا بَلَغَ قِيمَتُهُ مِائَتِي دِرْهَمٍ فَعَلَيْهِ الزَّكَاةُ».

فَلَيْسَ فِي هَذَا الْخَبَرِ مُنَافَاةٌ لِمَا قَدَّمَناهُ مِنْ أَنَّ النَّصَابَ عِشْرُونَ دِينَارًا لِأَنَّهُ إِنَّمَا أَخْبَرَ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قِيمَةِ الْوَقْتِ وَ فِي الْوَقْتِ كَانَ قِيمَةُ دِينَارٍ عَلَى عَشْرَةِ دَرَاهِمٍ أ لَا تَرَى أَنَّهُمْ فِي مَوَاضِعَ كَثِيرَةٍ مِنَ الدِّيَّاتِ وَ غَيْرِهَا اعْتَبَرُوا فِي مُقَابَلَةِ دِينَارٍ عَشْرَةَ دَرَاهِمٍ وَ جَعَلُوا التَّخْيِيرَ فِيهِ عَلَى حَدِّ سَوَاءٍ فَكَذَلِكَ حُكْمُ هَذَا الْخَبَرِ لِأَنَّ قِيمَةَ مِائَتِي دِرْهَمٍ تَجِيءُ عِشْرِينَ دِينَارًا حَسَبَ مَا قَدَّمَناهُ وَ الَّذِي رَوَاهُ.

یک دینار = ده درهم

معادله یک دینار به ده درهم در روایات شیعه نیز آمده است. بنابر این احادیثی که دلالت بر تقدیر ده درهم دارند نیز با این روایات یک مضمون دارد. چون قیمت دینار در آن زمان ده درهم بوده است.

- قِيمَةُ الدِّينَارِ عَشْرَةُ دَرَاهِمَ

- 3- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ حَمَّادٍ عَنِ الْحَلْبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: «أَيُّمَا رَجُلٍ اشْتَرَى بَيْعًا فَهُوَ بِالْخِيَارِ حَتَّى يَفْتَرِقَا فَإِذَا افْتَرَقَا وَجَبَ الْبَيْعُ» قَالَ وَ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ «إِنَّ أَبِي اشْتَرَى أَرْضًا يُقَالُ لَهَا الْعُرَيْضُ مِنْ رَجُلٍ فَأَبْتَاعَهَا مِنْ صَاحِبِهَا بِدَنَانِيرَ فَقَالَ «أُعْطِيكَ وَرَقًا بِكُلِّ دِينَارٍ عَشْرَةَ دَرَاهِمَ» فَبَاعَهُ بِهَا فَقَامَ أَبِي فَاتَّبَعْتُهُ فَقُلْتُ يَا أَبَهْ لِمَ قُمتَ سَرِيعًا قَالَ «أَرَدْتُ أَنْ يَجِبَ الْبَيْعُ».

- الْوَرَقُ: الدَّرَاهِمُ بَعِينَهَا

- وَ اسْمٌ لِلدَّرَاهِمِ

انواع حمل اصحاب

- ۱- حمل اصولی از باب تعادل و تراجیح : ما وافق الكتاب فخذوه
- ۲- حمل تاریخی بر این که زمان امام باقر که زمان اواخر تسلط بنی امیه بوده هرج و مرج بوده و دینار به مقدار بیشتری تسعیر می شده است و زمان امام صادق علیهما السلام زمان تسلط عباسیان بوده و طلا رواج بیشتری داشته و مقدار کمتری تسعیر می شده است.
- ۳- حمل فقهی به اقل و اکثر و احتیاط مطابق به قاعده درأ و حمل دو مورد سکوت در باره ثلث و ربع دینار بر ملاحظات هم چون تقیه در حالی که روایت خمس سکوت ندارد.

والحمد لله رب العالمين